

आचार्य: द्वितीयसत्रार्द्धम् (सत्रम् 2022-23)

पाठ्यक्रमः

विषयः - योगः

पत्रसंख्या	गूढाङ्कः	शीर्षकम्	विषयः	श्रेयाङ्कः
प्रथमपत्रम्	2007.1	शरीर रचना क्रियाविज्ञानञ्च	योगः	4
द्वितीयपत्रम्	2007.2	पातञ्जलयोगदर्शनम्	योगः	4
तृतीयपत्रम्	2007.3	योगः स्वास्थ्यञ्च	योगः	4
चतुर्थपत्रम्	2007.4	प्राकृतिकचिकित्सा	योगः	4
पञ्चमपत्रम्	2007.5	प्रायोगिकम्	योगः	4

कक्षा - आचार्य

विषय - योगः

सत्रार्द्धम् : द्वितीयम्

पत्रम् : प्रथमम्

विषय गूढाङ्कः	प्रश्नपत्र- क्रमाङ्कः	एककम्	पाठ्यविषयः - शरीर रचना क्रियाविज्ञानञ्च	पूर्णा ङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽ ङ्कः
2007.1	प्रथमम्		पाठ्यांशः	१००	९० होराः	४
		१	मानवीयकोशिका - मानवकोशिकासंरचना एतस्याः विभिन्नावयवानां कार्याणि, ऊतकः तस्य प्रभावः कार्याणि च, शरीरस्य परिभाषा, शरीरस्य षडङ्गत्वम्, पुरुषस्य आयुर्वेदोक्ताः चत्वारो भेदाः, चेतना-धातु-पुरुषः, पञ्चविंशतिपुरुषाः, षड्धातुपुरुषः।	२०	२२	१
		२	अस्थितन्त्रम् - अस्थिपरिभाषा, अस्थिभेदाः, अस्थिरचना, अस्थिकार्यम्, तरुणास्थिस्थानम्, तरुणस्थिभेदाः कार्याणि च, सन्धिस्थलं प्रकाराश्च, जानोः कशेरुका, सन्धिस्थल रचना, अस्थियोगस्य प्रभावः।	२०	२३	१
		३	श्वसनतन्त्रम् - श्वसनस्य परिभाषा, प्रकारः श्वसनतन्त्ररचना, श्वसनक्षमता आयतनानां संक्षिप्तज्ञानम्, श्वसनतन्त्रे योगस्य प्रभावः प्राणपरिभाषा, भेदाश्च, प्राणायाम महत्त्वम्।	२०	२२	१
		४	पाचनतन्त्रम् - पाचनतन्त्रस्य परिभाषा, पाचनतन्त्रस्य रचनाः प्रक्रियाः। प्रोटीन-वसा-कार्बोहाईड्रेट्स इत्येषां पाचनम्, यकृतस्य रचना कार्यञ्च, अग्नाशयस्य रचना कार्यञ्च, पाचनतन्त्रे योगस्य प्रभावः।	२०	२३	१
		५	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / प्रदत्तनियतकार्यम् अङ्काः ०५ २. शास्त्रसम्बद्धसंगोष्ठी / शास्त्रपरिचर्या अङ्काः ०५ ३. शिक्षणस्रोतस्सामग्र्याः चयनं प्रबन्धनञ्च अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५ ७५% = ०१ अङ्कः ७६%-८०% = ०२ अङ्कौ ८१%-८५% = ०३ अङ्काः ८६%-९०% = ०४ अङ्काः ९१% तः अधिकम् = ०५ अङ्काः	२०	-	-

सन्दर्भ ग्रंथ -

शरीर रचना व क्रिया विज्ञान	-	डॉ. अनन्त प्रकाश गुप्ता
सुश्रुत (शरीर स्थान)	-	डॉ. भास्कर गोविन्द घाणेकर
शरीर रचना विज्ञान	-	डॉ. मुकुन्द स्वरूप वर्मा
शरीर क्रिया विज्ञान	-	डॉ. प्रियवृत्त शर्मा
शरीर रचना व क्रिया विज्ञान	-	डॉ. एस. आर. वर्मा
आयुर्वेदीय क्रिया शरीर	-	वैद्य रणजीत राय देसाई
शरीर रचना विज्ञान	-	एम. एम. गौरै
Anatomy & Physiology for Nurses	-	J.P. Brothers

(Handwritten signature)

(Handwritten signature)

कक्षा - आचार्यः
विषयः - योगः
पातञ्जलयोगदर्शनम्

सत्रार्द्धम् : द्वितीयम्

पत्रम् : द्वितीयम्

विषयः कूटाङ्कः	प्रश्नपत्र- क्रमाङ्कः	एककम्	पाठ्यग्रन्थः-	पूर्णा ङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽ ङ्कः
			पाठ्यांशः	१००	९० होराः	४
		१	योगसूत्रपरिचयः, परिभाषा, चित्तावधारणा तस्यविविधभूमयः। चित्तवृत्तिनिरोधोपायाः, चित्तवृत्तयः प्रकार, योगान्तरायः, विक्षेपसहभुवः	२०	२२	१
		२	चित्तप्रसादनोपायाः, क्रियायोगपञ्चकलेशः, अष्टाङ्गयोगस्वरूपम्, यम-नियम- आसन-प्राणायाम-प्रत्याहार-धारणा-ध्यानञ्च ।	२०	२३	१
		३	समाधिः संयमजन्यविभूतयः, अणिमाद्यष्टसिद्धयः, जन्मादिपञ्चसिद्धयश्च	२०	२२	१
		४	पुरुषावधारणा स्वरूपम्, प्रकृत्याः अवधारणा, स्वरूपम्, कैवल्यावधारणा, ईश्वरस्वयावधारणास्वरूपञ्च	२०	२३	१
2007.2	द्वितीयम्	५	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / प्रदत्तनियतकार्यम् अङ्काः ०५ २. शास्त्रसम्बद्धसंगोष्ठी / शास्त्रपरिचर्या अङ्काः ०५ ३. शिक्षणस्रोतस्सामग्र्याः चयनं प्रबन्धनञ्च अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५ ७५% = ०१ अङ्कः ७६%-८०% = ०२ अङ्कौ ८१%-८५% = ०३ अङ्काः ८६%-९०% = ०४ अङ्काः ९१% तः अधिकम् = ०५ अङ्काः	२०	-	-

सहायक पुस्तकानि -

1. भारतीय दर्शन का इतिहास - एस. एन. दास गुप्ता
2. पातञ्जलयोगदर्शन - गीता प्रेस, गोरखपुर
3. योगसिद्धान्त एवं साधना - प्रो. महेशप्रसादसिलोड़ी
4. भारतीय दर्शन - बलदेव उपाध्याय
5. पातञ्जलयोगदर्शनम् - डॉ. श्रीनारायणमिश्रः, भारतीय विद्या प्रकाशन, यू.वि., जवाहर नगर, बंगलो रोड, दिल्ली
6. योगसूत्रम् व्यासभाष्यसहितम्, - तत्त्ववैशारदी वार्तिक सहितम्, हिन्दी अनुवादक विमला कर्णाटक, तारा प्रिंटिंग प्रेस, वाराणसी
7. पातञ्जलयोगदर्शनम् व्यासभाष्यसहितम्, - चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी
8. पातञ्जलयोगदर्शनम् - डॉ. रमाशंकर त्रिपाठी, चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी
9. पातञ्जलयोगदर्शनम् (1-4 भाग) - डॉ. विमला कर्णाटक, रत्ना प्रकाशन, वाराणसी
10. पातञ्जलयोगदर्शनम्, व्याख्याकार - डॉ. सुरेन्द्रचन्द्र श्रीवास्तव, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
11. योगदर्शनम् - आचार्य उदयवीर शास्त्री, विजय कुमार गोविन्दराम हसानन्द, दिल्ली

(Handwritten signature)

कक्षा - आचार्यः

विषयः - योगः

योगः स्वास्थ्यञ्च

सत्राब्दम् : द्वितीयम्

पत्रम् : तृतीयम्

विषयः कूटाङ्कः	प्रश्नपत्र- क्रमाङ्कः	एककम्	पाठ्यग्रन्थः-	पूर्णा ङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽ ङ्कः
2007.3	तृतीयम्		पाठ्यांशः	१००	९० होराः	४
		१	स्वास्थ्यस्य परिभाषा, स्वस्थ्यजनलक्षणम्, स्वस्थ्यवृत्तस्य प्रयोजनम्, स्वस्थ्यजनस्य दिनचर्या-1, स्वस्थ्यजनस्य दिनचर्या-2, सद्वृत्ताचारः रसायन, श्रीगीताशास्त्रानुसारम् आहारवधारणा, उद्देश्यं गुणधर्ममात्रा च, ऋतुचर्या-1	२०	२२	१
		२	ऋतुचर्या-2, संतुलित-मिताहार, योगचिकित्सायाः विविधायामाः - स्वास्थ्यस्य अवधारणा, योगचिकित्सायाः परिधयः, व्याध्यवधारणा, योगचिकित्सायाः अवधारणासिद्धान्तश्च	२०	२३	१
		३	उच्च-निम्नरक्तचापलक्षणं कारणं, वैकल्पिकचिकित्सा, स्थूलता लक्षणं कारणं, मधुमेहस्य लक्षणम्, कारणम्, वैकल्पिक चिकित्सा, संधिवात-कोष्ठबद्धता-अम्लपित्त-अलसर-कटि- ग्रीवा इत्यादीनां लक्षणम्, कारणवैकल्पिकचिकित्सा च	२०	२२	१
		४	मानसिकक्लेशः लक्षणं कारणं प्रबन्धम्, अवसादस्य लक्षणं कारणं वैकल्पिकचिकित्सा, चिन्तायाः लक्षणं कारणं वैकल्पिकचिकित्सा च	२०	२३	१
		५	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / प्रदत्तनियतकार्यम् अङ्काः ०५ २. शास्त्रसम्बद्धसंगोष्ठी / शास्त्रपरिचर्या अङ्काः ०५ ३. शिक्षणस्रोतस्सामग्र्याः चयनं प्रबन्धनञ्च अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५ ७५% = ०१ अङ्कः ७६%-८०% = ०२ अङ्कौ ८१%-८५% = ०३ अङ्काः ८६%-९०% = ०४ अङ्काः ९१% तः अधिकम् = ०५ अङ्काः	२०	-	-

सहायक पुस्तकानि

- स्वस्थ्यवृत्त-विज्ञान - डॉ. राम हर्ष सिंह
- यौगिक चिकित्सा - स्वामी कुवल्यानन्द
- स्वस्थ्यवृत्त विज्ञान - डॉ. सर्वेश कुमार अग्रवाल, चौखम्बा ओरियन्टल, वाराणसी
- स्वस्थ्यवृत्त-समुच्चय - आयुर्वेदशास्त्राचार्य राजेश्वरदत्त मिश्र, डॉ. महेश्वर दत्त मिश्र
- स्वस्थ्यवृत्त - डॉ. निशि अरोड़ा, चौखम्बा प्रकाशन
- स्वास्थ्य और योग - आचार्य प्रकाश, रणधीर प्रकाशन, हरिद्वार
- योग और स्वास्थ्य - डॉ. नवीन चन्द्र भट्ट, किताब महल
- योग साधना एवं योग चिकित्सा रहस्य - स्वामी रामदेव, दिव्य प्रकाशन
- योग चिकित्सा - अत्रिदेव विद्यालङ्कार, चौखम्बा संस्कृत सीरीज, वाराणसी

2007.3

2007.3

कक्षा - आचार्यः

विषयः - योगः

प्राकृतिकचिकित्सा

सत्रार्द्धम् : द्वितीयम्

पत्रम् : चतुर्थम्

विषयः कूटाङ्कः	प्रश्नपत्र- क्रमाङ्कः	एककम्	पाठ्यग्रन्थः-	पूर्णा ङ्काः	अवधिः	श्रेयोऽ ङ्कः
2007.4	चतुर्थम्		पाठ्यांशः	१००	९० होराः	४
		१	प्राकृतिकचिकित्सार्थः- परिभाषा उद्भवः विकासश्च, प्राकृतिकचिकित्सायाः मूलभूतसिद्धान्ताः, पञ्चमहाभूत- महत्त्वयोः परिचयः, स्वास्थ्यस्य अवधारणा, रोगस्य अवधारणा, विजातीयद्रव्यस्य सिद्धान्ताः ।	२०	२२	१
		२	शारीरिकमानसिकाध्यात्मिकरोगाणाम् अवधारणा निदानविधयः, जलचिकित्सायां प्रयुक्तविधयः आग्नित्वस्य विविधरोगेषु प्रयुक्त-विधयः, उपवाससिद्धान्ताः, महत्त्वं प्रकारः पथ्यानि च	२०	२३	१
		३	, मृत्तिकायाः प्रकाराः महत्त्वं, विविधरोगेषु तस्याः प्रयोगश्च, प्राणशक्तेः अवधारणा स्रोतांसि सिद्धान्ताश्च प्राणचिकित्सायाः सीमाः लाभाः प्रतिविधानानि च, प्रतिरोधकक्षमतावृद्धेः उपायाः, प्राण-ऊर्जायां प्रतिरोधकक्षमतायाञ्च सम्बन्धः रोगोपचारश्च	२०	२२	१
		४	अभ्यंगचिकित्सायाः अर्थः, परिभाषा, सिद्धान्तोपयोगश्च अभ्यंगस्य विधयः अभ्यंगे प्रयुक्तं तैलञ्च, विविधरोगेषु अभ्यंगस्य प्रयोगः प्रतिविधानञ्च, एनिमा इत्यस्य विधयः परिचयश्च, एनिमा इत्यस्मिन् प्रयुक्तजलं तैलञ्च, विविधरोगेषु एनिमा इत्यस्य प्रयोगः प्रतिविधानञ्च	२०	२३	१
		५	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / प्रदत्तनियतकार्यम् अङ्काः ०५ २. शास्त्रसम्बद्धसंगोष्ठी / शास्त्रपरिचर्या अङ्काः ०५ ३. शिक्षणस्रोतस्सामग्र्याः चयनं प्रबन्धनञ्च अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५ ७५% = ०९ अङ्कः ७६%-८०% = ०२ अङ्कौ ८१%-८५% = ०३ अङ्काः ८६%-९०% = ०४ अङ्काः ९१% तः अधिकम् = ०५ अङ्काः	२०	-	-

सहायक पुस्तकानि-

1. प्राकृतिकचिकित्सा
2. वृहद् प्राकृतिक चिकित्सा
3. प्राकृतिकचिकित्सा
4. नैचरोपैथी प्रैक्टिस भाग
5. रोगों का प्राकृतिक उपचार
6. मर्मविज्ञान का चिकित्सकीय उपयोग

- रामगोपाल शर्मा, प्रभात प्रकाशन
- डॉ. ओम प्रकाश सक्सेना
- डॉ. सरस्वती काला
- 1 व 2, वैद्य नितीन नीलकण्ठ, नोशन प्रैस (Notion Press)
- डॉ. हरिकृष्ण बाखरू, प्रभात प्रकाशन
- डॉ. गौरव फुल्ल

21/11/17

कक्षा - आचार्यः

विषयः - योगः

प्रायोगिकम्

सत्रार्द्धम् : द्वितीयम्

पत्रम् : पञ्चमम्

विषयः कूटाङ्कः	प्रश्नपत्र- क्रमाङ्कः	एककम्	पाठ्यग्रन्थः-	पूर्णा ङ्काः	अवधिः
			पाठ्यांशः	१००	१० होराः
		१	यौगिकसूक्ष्मव्यायामाः पूर्णभुजाशक्तिविकासकक्रिया, वक्षः स्थलशक्ति विकासकक्रिया, मणिबन्धशक्तिविकासकक्रिया, उदरशक्तिविकासकक्रिया, करपृष्ठशक्तिविकासकक्रिया, कटिशक्तिविकासकक्रिया, करतलशक्ति विकासकक्रिया, मूलाधारचक्रशुद्धिक्रिया, अङ्गुलीमूलशक्तिविकासकक्रिया जानुशक्तिविकासकक्रिया, पूर्णाङ्गुलीशक्तिविकासकक्रिया, गुल्फ-पादपृष्ठ पादतलशक्तिविकासकक्रिया	२०	२२
		२	षट्कर्मादिसाधनानि : 1. जलनेति: 2. सूत्रनेति: 3. दुग्धनेति: 4. घृतनेति: 5. गजकरणी: 6. नौलि: 7. कपालभाति: 8. वस्त्रधौति: 9. त्राटकम् 10. बस्ति:	२०	२३
		३	आसनस्य प्रकाराः विधयश्च 1. शरीरसंवर्धनात्मकासनानि (i) निपथमानासनानि :- हलासनम्, सर्पासनम्, सर्वाङ्गासनम्, सुप्तवृश्चिकासनम्, उत्तानपादासनम्, नौकासनम्, कर्णपीडासनम् 1, (ii) आसीन्-आसनानि :- आकर्णधनुरासनम्, पश्चिमोत्तानासनम्, कागासनम्, उत्कटासनम्, कूर्मासनम्, मण्डूकासनम्, उत्थितपद्मासनम्, बकासनम्, उष्ट्रासनम्, गर्भासनम्, ब्रह्मचर्यासनम्, राजकपोतासनम् 1, (iii)स्थाणु-आसनानि :- ताडासनम्, त्रिकोणासनम्, शीर्षासनम्, पादहस्तासनम्, कटिचक्रासनम्, वातायनासनम्, अर्धचक्रासनम्, भगीरथासनम्।	२०	२२
2007.5	पञ्चमम्	४	मुद्राबन्धश्च 1. तडागी 2. शाम्भवी 3. काकी 4. खेचरी 5. शक्तिचालिनी 6. षण्मुखी 7. घेरण्डसंहितानुसारम् अन्यमुद्राः धारणा ध्यानविधयश्च - 1. पंचधारण्यः 2. ध्यानपद्धतयः:- ओंकारः, ज्योतिः, नादः, षट्चक्रः, कुण्डलिनी, प्रेक्षा, विपश्यनादयः, प्राणायाम-कुम्भक-ध्यानात्मकासनानि:- स्तम्भवृत्ति, सिद्धासनम्, अभ्यांतरवृत्ति, पद्मासनम्, बाह्यवृत्ति, वज्रासनम्, बाह्याभ्यन्तविषयाक्षेपी, स्वस्तिकासनम्, मूर्च्छा भद्रासनम्, प्लाविनी, मुक्तासनम्, उद्गीता, शवासनम्	२०	२३
		५	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् १. आन्तरिकपरीक्षणम् / प्रदत्तनियतकार्यम् अङ्काः ०५ २. शास्त्रसम्बद्धसंगोष्ठी / शास्त्रपरिचर्या अङ्काः ०५ ३. शिक्षणस्रोतस्सामग्र्याः चयनं प्रबन्धनञ्च अङ्काः ०५ ४. उपस्थितिः अङ्काः ०५ ७५% = ०१ अङ्कः ७६%-८०% = ०२ अङ्कौ ८१%-८५% = ०३ अङ्काः ८६%-९०% = ०४ अङ्काः ९१% तः अधिकम् = ०५ अङ्काः	२०	-

सहायक पुस्तकानि -

1. योगासन और प्राणायाम
2. सम्पूर्ण योगविद्या
3. प्राणायाम रहस्य
4. यौगिक सूक्ष्म व्यायाम
5. सूर्य नमस्कार
6. आसन प्राणायाम मुद्रा बन्ध

- स्वामी अक्षय आत्मानन्द, प्रभात प्रकाशन
- राजीव जैन त्रिलोकी, मञ्जुल पब्लिशिंग हाउस
- स्वामी रामदेव, डायमण्ड पाकिट्स बुक्स, 2007
- धीरेन्द्र ब्रह्मचारी, धीरेन्द्र योग प्रकाशन
- स्वामी सत्यानन्द सरस्वती, योग पब्लिकेशन्स, योग प्रकाशन ट्रस्ट, मुंगेर
- स्वामी सत्यानन्द सरस्वती, योग प्रकाशन ट्रस्ट, मुंगेर